

Володимир Наумчук, Марія Наумчук

УКРАЇНСЬКА МОВА ТА ЧИТАННЯ

Конспекти уроків

2 клас

- ✓ Українська мова
- ✓ Читання
- ✓ Розвиток зв'язного мовлення
- ✓ Позакласне читання

Тернопіль

Астон

2020

І С Е М Е С Т Р

І. ПОВТОРЕННЯ ВИВЧЕНОГО У 1 КЛАСІ. ЛЮБИ УКРАЇНУ, ЛЮБИ РІДНУ МОВУ ВСІМ СЕРЦЕМ СВОЇМ

УКРАЇНСЬКА МОВА

Тема. Звуки і букви. Звуки мовлення.

Мета. Сприяти активізації мисленнєвої діяльності учнів; забезпечувати усвідомлене розмежування понять «звук» і «буква», «звуковий склад слова», «наголошений і ненаголошений склад»; виховувати культуру писемного мовлення.

Дидактико-методичне забезпечення. Картки з умовними позначеннями якісної характеристики звуків мовлення та звуко-складові схеми слів; запис різних звуків природи.

План-конспект

1. Організація учнів до уроку.
2. Мотивація навчальної діяльності.
- 2.1. Вступне слово вчителя.

- Любі діти! Розпочався навчальний рік. Ви стали другокласниками. Ми всі разом будемо крокувати стежками знань, щоб цікаві таємниці рідної мови, довкілля, математики, мистецтва відкривалися для вас. Щоб стати успішною людиною в житті, треба багато знати. Ви наполегливо і старанно працювали у 1 класі, багато чого навчилися. І щоб поповнити свої знання новою інформацією, ми пригадаємо, що ви знаєте про звуки мовлення.

3. Актуалізація опорних знань.

- Послухайте різноманітні звуки. (Включити запис співу пташок, оплесків, музики, шуму вітру і т. п.) Які звуки ви чули? Чи можуть почуті вами звуки довкілля бути звуками мовлення? (Ні, тому що ми їх лише чули.)

- Послухайте наступні звуки: [а], [о], [у], [и], [і], [е], [м], [м'], [р], [р'] і т. д. Щоб ви почули ці звуки, мені треба було їх вимовити. Чи можемо ми зі звуків, що вимовляємо, скласти слова? Складіть із звуків [у, р, о, к] слово. Яке слово

утворилося? (Урок). Утворіть слово зі звуків [к, л, а, є]. Зробімо висновок: звуки мовлення – це звуки, які ми вимовляємо і чуємо. З них утворюються слова.

- Поміркуйте, з яких звуків утворилися слова: небо, сонце, книга. А щоб записати ці слова, треба пригадати букви, якими на письмі позначають звуки.

- Пригадайте, якими умовними позначками ми користуємося, коли записуємо звуковий склад слова. (Учитель використовує картки з умовним позначенням якісної характеристики звуків на письмі: [о] — голосний звук; [ó] – голосний наголошений звук; [–] – твердий приголосний звук; [=] — м'який приголосний звук.

- Уважно розгляньте картки:

–	–
---	---

,

–	●	–
---	---	---

. Що в них спільного? Чим відрізняються? На якій з карток записаний звуковий склад слова? Доберіть слова, які мають такий звуковий склад. (Мир, син, рис, сир, сон...) Чому до першої картки не можна дібрати слово? То на які дві групи поділяють усі звуки мовлення? Переконайтеся, чи правильний висновок ви зробили, прочитавши правило на стор. 9 підручника.

4. Робота з підручником.

4.1. Опрацювання правила.

4.2. Каліграфічна хвилинка. Письмо букв, які позначають голосні звуки: о, а, и, і, е, у, я, ю, є, ї.

4.3. Виконання завдань 1, 2.

Ф і з к у л ь т х в и л и н к а

5. Фонетична гра.

- Уявіть собі, діти, що до Катрусі з нагоди її дня народження прийшли друзі. Дівчинка їх пригощала стравами, в назві яких є звук [м]. Чим смакували діти? (Мандарини, манго, мармелад, млинці з маком, малиною, смородина, молоко з медом, чай з лимоном, морозиво і т.д.) Назва яких страв починається зі звука [м]?

6. Робота з підручником.

6.1. Виконання завдань: 3, 5, 2.

7. Підсумок уроку.

- За якою ознакою ми відрізняємо звуки мовлення від звуків довкілля? Доповніть ланцюжок приголосних звуків: [б], [в], [г], [г] Назвіть голосні звуки. Вкажіть наголошений склад у словах: дошка, парта, школа, урок, зошит, ручка, рука. Утворіть слова зі звуків: [а, м, о, в]; [п, р, е, о]; [п, н, е, а, л].

ЧИТАННЯ

Тема. Батьківщина у кожного одна.

Матеріал до уроку. В. Новомирова. «Батьківщина».

Мета. Розширювати знання учнів про Україну; формувати вміння правильно та виразно читати вголос вірш: навчати бачити і відчувати красу рідного краю.

Дидактико-методичне забезпечення. Малюнки, слайди, фотознімки, на яких зображені краєвиди України.

План-конспект

1. Організація учнів до уроку.

2. Активізація навчальної діяльності учнів.

2.1. Вступне слово вчителя.

- Сьогодні у нас перший урок, тема якого «Батьківщина у кожного одна». Наша Батьківщина – Україна, яка є однією з найбільших країн Європи. Наша країна – це мальовничий край, який має славетну історію, унікальну чарівну природу й неповторну культуру. Звичайно, у кожної людини є свій рідний куточок, який вона згадує з великою любов'ю. Для когось батьківщина – це маленьке затишне село, для когось – велике галасливе місто. Але для всіх нас Україна є великою й безмежно шанованою Батьківщиною. Наша країна має прекрасну природу, родючу землю, багатий тваринний і рослинний світ, неймовірної краси заповідники й парки, гори, рівнини, моря, річки та озера. І що у світі для кожного з нас є найціннішим? Надзвичайно влучно, стисло, а водночас повно відповіла на це запитання письменниця, вчителька за фахом Марія Чумарна:

Що у світі найцінніше?

Те, що серцю наймиліше:

Мама, тато, вся родина,

Моя рідна Україна.

2.2. Бесіда за запитаннями.

- Як називається наша країна? Яке місто є столицею України? Як називається регіон, територія, на якій живемо ми? (Закарпаття, Галичина, Волинь, Поділля, Полісся, Слобожанщина, Буковина, Донбас, ...). Чим подобається вам наша місцевість? Що вам би хотілося розповісти або почути про Україну?

2.3. Розгляд ілюстрованих матеріалів.

- Уважно розгляньте ілюстрації – фотознімки, малюнки, картини. Поміркуйте, чи можна побачити зображене у нашій місцевості. Що із зображеного вам найбільше до вподоби? Чому? Які фарби використані фотохудожниками для

передачі краси рідного краю? Чим би ви доповнили зображене на картинках? Який спільний заголовок можна дібрати до ілюстрованого матеріалу? (Рідний край. Моя Батьківщина. Краса української землі...)

3. Повідомлення теми уроку.

4. Робота над текстом В. Новомирової «Батьківщина».

4.1. Ознайомлення зі змістом вірша (читає вчитель або підготовлений учень/учениця).

4.2. Первинний аналіз змісту вірша.

- Який вірш ви щойно прослухали? Хто його авторка? Про що цей вірш? З якими почуттями, на вашу думку, авторка писала вірш?

4.3. Підготовка до виразного читання вірша.

- Візьміть олівчик у руки і позначте крапкою над словом те, яке я промовлятиму з більшою силою голосу (логічним наголосом), а похилу лінію проведіть там, де я робитиму паузу: одну (/) лінію — на малій паузі, дві (//) — на великій.

Батьківщина

На білому світі / є різні країни. //
Де ріки, / ліси / і лани...||
Та тільки одна на землі Україна,||
А ми – // її доньки й сини. //
Усюди є небо, / і зорі скрізь сяють, //
І квіти усюди ростуть...//
Та тільки одну Батьківщину
Ми маєм – //
Її / Україною звать. //

Валентина Новомирова

Ф і з к у л ь т х в и л и н к а

4.4. Напівголосне читання вірша учнями відповідно до складеної партитури.

4.5. Виразне читання учнями вірша вголос.

4.6. Робота з методичним апаратом підручника:

а) відповіді на запитання за змістом тексту вірша;

б) робота з книжковою ілюстрацією:

- Чи відповідає зміст малюнка на сторінці підручника змістові вірша? Що у цих творах спільне? Чим вони відрізняються? Чи виникло у вас бажання доповнити зміст малюнка? Якими зображеннями ви поповнили б малюнок?

в) виконання учнями різнорівневих завдань та їх перевірка.

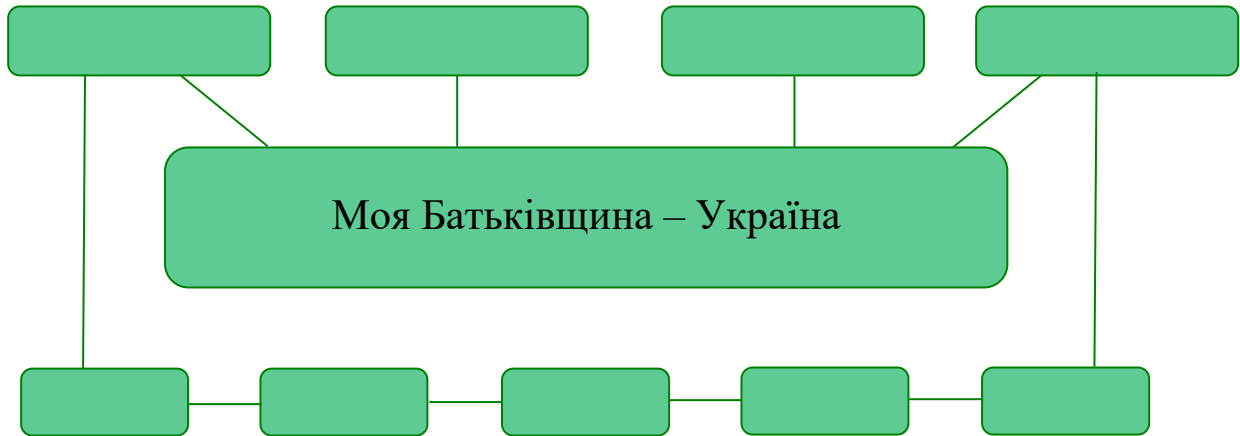
4.7. Читання учнями вірша на конкурсній основі (за бажанням).

4.8. Визначення теми і головної думки вірша.

5. Підсумок уроку.

- Про що авторка написала вірш? Чи відчули ви її любов до України? Якими словами ви можете висловити своє ставлення до Батьківщини?

- Давайте всі разом складемо «павутинку» зі слів, прочитавши які, всі зможуть відчути вашу любов до України.

Слова для довідки: *рідна, велична, прекрасна, мальовнича, горда, незламна, мирна, наймиліша, багата, співуча, неозора...*

Тема. Букви, якими на письмі позначають звуки.

Мета. Сприяти активізації знань про звуки і букви; удосконалювати вміння виконувати складовий та звуко-буквений аналіз слів; забезпечувати умови для виховання любові до Батьківщини, до рідної мови.

Дидактико-методичне забезпечення. Складові, звуко-складові схеми слів; слайд «Запам'ятай написання слова»; малюнки (репродукції) із зображенням природи України; мікрофон.

План-конспект

1. Організація учнів до уроку.

2. Мотивація навчальної діяльності учнів.

2.1. Робота з ілюстрованим матеріалом.

- Розгляньте репродукції, малюнки із зображенням природи України. Чи можна ці краєвиди назвати чудовими, неповторними? Чому? Які почуття виникли у вас, коли розглядали малюнки? Що допомагає вам висловити свої почуття? (Слова).

2.2. Читання (слухання) вірша.

- Прочитайте (прослухайте) вірш Миколи Щербака «Україна».

Ненька наша — Україна,
Мова рідна, рідний спів.
Це земля свята, єдина
Наших прадіди-батьків

- Як автор називає Україну? (Ненькою). А мову? Якою є українська земля (святою, єдиною...) для кожного з нас? Що допомагає вам дати відповіді на запитання? (Слова).

2.3. Гра «Мікрофон».

- Доберіть слова, якими можна описати українську землю.

Слова для довідки: *рідна, багата, родюча, квітуча, прекрасна, чарівна, мила...*

2.4. Висновок.

- За допомогою слів ми висловлюємо свої думки, бажання, почуття.

3. Повідомлення теми уроку.

- Точно, красиво прозвучали слова, якими ви описували нашу землю. Слова ми не лише промовляємо, а й пишемо, читаємо. Тому ми сьогодні пригадаємо букви, якими на письмі позначають звуки.

4. Робота зі схемами складів, слів.

4.1. Читання складів: **ля, зем; у, ї, кра, на; на, рід; ва, мо; лі, ра, те.**

- Складіть із кожної групи складів слова. (Земля, Україна, рідна, мова, літера). Щоб записати ці слова, необхідно використати букви. Які букви ви використаєте для запису слова «земля»? Назвіть ланцюжок звуків у слові «мова».

4.2. Читання слів-карток. Порівняння звукової і буквеної структури слова.

- Прочитай слова: **буква, слово, азбука, правда.**

- Назвіть слова зі збігом приголосних звуків на початку слова (слово, правда). Назвіть слово, яке складається з трьох складів (аз-бу-ка). Яке слово має таку звуко-складову схему:

-	●	-	-	-	-	-	-	-	-
---	---	---	---	---	---	---	---	---	---

? (Буква). Поміркуйте, що спільного у таких словах, як «буква» і «літера», «азбука» і «алфавіт». Порівняйте запис цих слів. Скільки букв у слові «літера»? А звуків? Скільки букв у слові «азбука», «алфавіт»? Назвіть ланцюжок букв, звуків у кожному із цих слів.

Висновок. На письмі звуки позначають буквами.

Ф і з к у л ь т х в и л и н к а

5. Робота з підручником.

5.1. Ознайомлення з правилом.

Прочитайте правило. Розкажіть, про що ви дізналися з його змісту.

5.2. Каліграфічна хвилинка. Написання букв і складів: **м, н, р, с; ма, но, ре, сі.**

5.3. Виконання завдань 1, 2.

5.4. Оглядовий перегляд завдань 3, 5.

- Чим подібні вправи 3 і 5? Скільки двоскладових слів містить вправа 3, 5? Яке із завдань вправи 3 ми вже розглянули? Назвіть букви двоскладових слів, що містить вправа 3. (Буква, слово, рідна, мова). Назвіть ланцюжок звуків у кожному з цих слів.

5.5. Списування. Виконання завдання до вправи 4 з наступною його перевіркою.

5.6. Колективне виконання вправи 6.

- Зверніть, дітки, увагу, що слово «Батьківщина» уміщене в червоній рамочці. Усі слова, написання яких треба запам'ятати, будуть надруковані, на сторінках підручника у червоній рамці. Скільки складів містить слово «Батьківщина»? Який склад наголошений? Які склади ненаголошені? Подивіться на картку-схему цього слова:

-	●	=	=	●	-	-	-	-	●	-	-	-	-	-	-	-	-	-
---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---

. Назвіть усі букви у цьому слові. Назвіть звуки у цьому слові. Які букви передають звук [т']; які звуки позначає на письмі літера «ща»? Скільки звуків і букв містить слово «Батьківщина»?

- Прочитайте ще раз це слово. Запам'ятайте його написання. Складіть речення зі словом «Батьківщина».

6. Підсумок уроку.

- Якими буквами на письмі позначають голосні звуки? Якими буквами на письмі позначите звуки: [м], [м']; [т], [т']; [шч]; [дз], [дз']; [р], [р']. Назвіть тверді приголосні звуки у слові «буква».

- Назвіть м'який приголосний звук у слові «літера».

- Послухайте (прочитайте) вірш Петра Боднарчука «Що таке Батьківщина?»

Що таке Батьківщина?

За віконцем калина,

Тиха казка бабусі,

Ніжна пісня матусі,

Дужі руки у тата,

Під тополями хата,

Під вербою криниця,

В чистім полі пшениця.

- А як відповіли б ви на поставлене автором запитання?

- Ще раз послухайте (прочитайте) вірш. Назвіть тільки слова, які містять тверді приголосні звуки (таке, калина, тиха, казка, руки, тата, хата).

Тема. Ми — українці.

Матеріал до уроку. Андрій М'ястківський «Наш рід».

Мета. Навчати учнів спостережливості, допитливості; формувати навички свідомого читання; пробуджувати почуття гордості за свою Батьківщину.

Дидактико-методичне забезпечення. Зображення вишитих жіночих, чоловічих, дитячих вишиванок (слайди, світлини, комп'ютер) або малюнкове зображення різних орнаментів.

План-конспект

1. Організація учнів до уроку.

2. Мотивація навчальної діяльності.

2.1. Вступне слово вчителя.

- Сьогодні у нас ніби святковий день. Ви прийшли у вишиванках. Ваші очі сяють радістю від їхньої краси. Кожна вишиванка неповторна. Подивіться на сусіда/сусідку за партою. Розгляньте вишитий орнамент на сорочечках. Кожна вишита сорочка відрізняється одна від одної орнаментом. Чи можете ви розповісти про свою вишиванку?

2.2. Розповідь учнів про власну вишиванку. (Розповідь може здійснюватися за запитаннями:

1) Хто вишивав твою сорочку? (Де придбали тобі вишиванку?)

2) Якого кольору нитки (бісер) переважають в орнаменті?

3) З яких елементів складається орнамент?

4) Чи подобається тобі твоя вишиванка?

2.3. Робота з наочністю.

- Уважно розгляньте зображені вишиванки. Що в них спільного? Чим відрізняються орнаменти один від одного? Який з орнаментів вам би хотілося бачити на своїй сорочці?

2.4. Узагальнення вчителя.

- Вишиті сорочки сьогодні є святковим вбранням, яке робить кожну людину неповторною, елегантною, урочистою. Колись головним компонентом народного одягу святкового і буденного, чоловічого і жіночого була сорочка барвіста, різноманітно оздоблена. Традиції вишивати сорочки всій родині збереглися до нашого часу.

3. Повідомлення теми уроку.

4. Підготовча робота до сприйняття твору А. М'ястківського «Наш рід».

4.1. Словниково-орфоепічна робота.

На дошці записані слова в стовпчики.

Україна	рід	вішивка
українець	рідня	вишиванка
українка	родина	вишивати
українці	рідний	вішита

- Прочитайте почергово слова кожного стовпчика (можна скористатися імітативним читанням: учитель читає першим, учні повторюють або водночас озвучують слова). Яке слово у першому стовпчику є основним, від якого утворилися інші слова? Яким словом ми можемо звертатися до всіх людей, які живуть в Україні, незалежно від їх національності?

- Що об'єднує слова другого стовпчика? Поясніть значення кожного слова.

- Прочитайте у третьому стовпчику слова з наголосом на першому складі, на третьому складі.

- Чи можете ви висловити припущення за прочитаними словами, про що може розповідатися в оповіданні?

5. Робота над текстом А. М'ястківського «Наш рід».

5.1. Робота над заголовком.

- Прочитайте заголовок оповідання. Як ви думаєте, про що автор хоче вам розповісти?

5.2. Читання учнями мовчки оповідання.

5.3. Відповіді на запитання, вміщені в кінці тексту.

Фізкультхвилинка

5.4. Повторне читання оповідання вголос.

- Між ким відбулася розмова, описана в оповіданні? Чи присутній сам автор при цій розмові? Чому ви так думаєте? Перегляньте перше і третє речення. Чи містять ці речення слова автора? Прочитайте їх. Яке число осіб представлено в оповіданні?

5.5. Постановка «живої» картинки.

- Уявіть себе героями оповідання. Хто з вас готовий виконати роль мами, хто — сина? Подивимося і прослухаємо гру наших «акторів». (Діти виконують ролі героїв оповідання.)

5.6. Виконання різнорівневих завдань з наступною їх перевіркою.

6. Підсумки уроку.

- З яким твором Андрія М'ястківського ви познайомилися на уроці? Чи виросте Дмитрик, на вашу думку, патріотом своєї Батьківщини? Якою інформацією про Батьківщину вам би хотілося поділитися з Дмитриком? А що би ви розповіли про свій рід?

Тема. Роль звуку і букви у слові. Тверді і м'які приголосні звуки.

Мета. Навчити учнів диференціювати поняття «звук — буква»; удосконалювати вміння розрізняти тверді та м'які приголосні звуки; формувати навичку каліграфічного письма.

Дидактико-методичне забезпечення. Картки-зразки написання літер; опорна схема «Звук — буква»; картки з друкованими буквами: **і, я, ю, є, ь, д, т, н, с**.

План-конспект

1. Організація учнів до уроку.
2. Активізація мисленнєвої діяльності.
 - 2.1. Робота з опорною схемою «Звук-буква» (без заголовка).
 - Прочитайте, що записано ліворуч на схемі, а потім — праворуч.

<i>Ліворуч</i>	<i>Праворуч</i>
Чуємо, вимовляємо, голосні, приголосні, приголосні тверді, м'які...	Бачимо великі, малі, друковані, рукописні

- Поміркуйте, про які мовні одиниці вам нагадує зміст схем. Яку мовну одиницю характеризує запис, що ліворуч; а праворуч? (Після відповідей учнів учитель записує на дошці заголовки: «Звуки. Букви». Діти ще раз узагальнюють, що таке «звук», «буква», з опорою на схему.)

2.2. Робота з ланцюжком літер. На дошці заздалегідь написані букви: **п, а, т, о, и, і, ф, г, ґ, у, е, я, й, ю, є, ж, ь**.

- Прочитайте мовчки букви, записані на дошці. Озвучте букви, які позначають голосні звуки. Назвіть букви, що позначають на письмі приголосні звуки. Яка з букв не позначає ні приголосного, ні голосного звука? Яку роль у слові виконує знак м'якшення? Які ще букви пом'якшують вимову попереднього приголосного звука? Наведіть приклади слів, у яких знак м'якшення стоїть у кінці слова (сіль, журавель, палець); у середині слова (вальс, калька, пальма). Наведіть приклади слів, у яких звук [і] пом'якшує вимову попереднього приголосного (кіт, рік, ліси, квітка...), [я] — (щастя, листя, зяблик, дятел...), [ю] — (хлюпати, плющ, сюрприз, нюх...), [є] — (синє, вечірнє, середнє, самотнє...). Який приголосний звук незалежно від позиції в слові є завжди м'яким? ([й]) Наведіть приклади слів зі звуком [й] у кінці слова (край, білий, синій, клей); у середині слова (байка, крайні, зайчик, чуйне...). Назвіть ланцюжок звуків у слові «байка» [б, а, й, к, а].

Назвіть тверді приголосні цього слова; м'який приголосний звук; голосні. Накресліть звуко-складову схему слова «байка» $\boxed{-\bullet-\bullet}$. Доберіть інші слова до цієї ж схеми (чайка, гайка, ...).

2.3. Лексико-фонетична гра «Добери слово з вказаним звуком».

[т'], [т]	дядько
[л'], [л']	тітка
[д'], [д']	мамонт
[м], [м]	лялька

2.4. Узагальнення.

- Перед буквами **я, ю, є, і, ь** попередні приголосні вимовляють м'яко.

3. Каліграфічна хвилинка. Написання малих літер: **п, т, ш, щ, ц** та складів з ними (**пи, те, ші, ща, цо**).

Ф і з к у л ь т х в и л и н к а

4. Робота з підручником.

4.1. Виконання вправ 1, 2 (самостійно).

4.2. Колективне виконання вправи 3 з наступною її перевіркою.

4.3. Усне виконання вправи 4 (самостійно) з наступною її перевіркою за запитаннями:

- У яких словах зашифровані назви: продуктів харчування (**гамак, касир**); явище природи (**буряки**); водойми (**Марічка**); сільськогосподарського угіддя (**тополя**); будь-якого предмета (**річка**).

5. Підсумок уроку.

- Які букви пом'якшують вимову попередніх приголосних звуків?

- Прочитайте слова парами:

Сам — сім	ляк — лак
люк — лук (для стрільби)	мала — маля
тин — тінь	ріка — рука

- У кожній парі слів порівняйте вимову виділених букв, що позначають приголосні звуки. Назвіть слова з м'якими приголосними. У якому слові усі приголосні м'які? (Тінь). Виберіть слова, яким відповідають такі звуко-складові схеми: $\boxed{=\bullet-\bullet}$, $\boxed{=\bullet=}$, $\boxed{=\bullet-}$.

ЧИТАННЯ

Тема. Для чого людина живе на світі.

Матеріал до уроку. Василь Сухомлинський «Чорнобривці».

Мета. Сприяти розвитку мовлення учнів, збагачувати словниковий запас другокласників; удосконалювати навички свідомого читання; виховувати допитливість та морально-вольові якості: доброту, любов до всього, що оточує.

Дидактико-методичне забезпечення. Сучасні медіаресурси з зображенням гідроелектростанції, ракети у польоті, комбайна у полі, букета квітів; різноманітні поробки з дерева, паперу; жіночі прикраси тощо.

План-конспект

1. Організація учнів до уроку.
2. Мотивація навчальної діяльності учнів.
- 2.1. Вступне слово вчителя.

- Дітки, кожна людина на планеті Земля, де б вона не жила: чи то в далекій Австралії, чи в спекотній Африці, на Півночі чи Півдні, Заході чи Сході нашої держави, хоче, щоб її країна була багатою, заможною, незалежною, мирною, а народ — щасливим. А щасливими люди будуть тоді, коли творитимуть добро. Недарма сказав мудрець:

Живи, добро звершай,
Та нагород за це не вимагай.
Лише в добро і вищу правду віра
Людину відрізня від мавпи і від звіра.
Хай оживає істина стара:
Людина починається з добра!

- Будемо творити добро — ставатимемо сильнішими, мудрішими, щасливішими.

- 2.2. Розповіді учнів про розуміння поняття «щастя».

- Слово «щастя» кожний з нас розуміє по-своєму. А чи відчуваєте ви, дітки, себе щасливими? Поділіться своїми думками, роздумами. (Учні розповідають про власне розуміння поняття «щастя».)

- 2.3. Узагальнення вчителем розповідей учнями.

- Ви всі по-своєму розповіли, коли і за яких обставин відчуваєте себе щасливими. Хтось допоміг дідусеві/бабусі, батькам, хтось отримав у подарунок бажане, дехто прочитав цікаву книжку і поділився враженнями зі своїми близькими, когось похвалили старші, а деякі відчувають себе щасливими, якщо не чути ворожих пострілів, а дехто відчуває себе найщасливішим, коли щось зроблене ним, приносить щастя іншим...

3. Робота з сучасними медіаресурсами.

- Розгляньте зображення... Все, що ви бачите, створене людськими руками, розумом. Як ви вважаєте, відчували себе щасливими люди, які творили різноманітну техніку, зводили будівлі, створювали красу?..

- Все це робить усіх нас щасливими. Людину цікавить багато речей... А ось що цікавило хлопчика-одного з героїв оповідання В. Сухомлинського «Чорнобривці», ви довідаєтеся, коли познайомитеся з твором.

4. Робота над текстом В. Сухомлинського «Чорнобривці».

4.1. Лексико-семантична робота.

Пояснення значення слів: блакитне небо, ключ журавлів, збагнути, тин з опорою на малюнок до тексту і словничок.

4.2. Первинне ознайомлення зі змістом оповідання В. Сухомлинського «Чорнобривці» та перевірка його сприйняття.

Учні читають текст оповідання та відповідають на запитання:

- Хто головні герої оповідання?

- Як звали хлопчика? (Без імені).

- Чи можемо ми висловити припущення, що автор з себе змалював образ хлопчика? Щоб переконатися у правильності ваших суджень, перечитайте зміст твору ще раз з олівцем у руках. (Учитель читає слова автора, діти — слова онука і бабусі, відокремлюючи прямою вертикальною лінією розмову між героями...)

4.3. Аналіз змісту оповідання за запитаннями, вміщеними в кінці тексту та ін.

- Чи є у тексті слова, які допомогли вам зрозуміти, що автор з себе змалював образ хлопчика? (Я, ми). Яке ім'я дасте йому?

- Чи добру справу зробила бабуся онукові?

Ф і з к у л ь т х в и л и н к а

4.4. Виконання різнорівневих завдань.

4.5. Узагальнююча робота над змістом оповідання.

- Як ви думаєте, хлопчик зростатиме доброю людиною? Чи відчув онук себе щасливим? Якими словами твору можна підтвердити ваші відповіді? (...Ми з бабусею посіяли на грядці насіння. Зійшло, піднялося, зацвіло. Які вони красиві, ці чорнобривці. Кращі, ніж восени.)

- Які слова в оповіданні виражають головну думку?

5. Підсумок уроку.

- Які риси характеру хлопчика вам би хотілося запозичити собі? Чому?

- Прочитайте прислів'я і приказки.

◆ Щасливо там жити, де вміють дружити.

◆ Справжнє щастя завжди попереду.

◆ Твори добро — і будеш щасливим/щасливою.

- Яке з прислів'їв чи приказок можна використати як завершальне речення до оповідання? Обґрунтуй свою думку.

- За ланцюжком слів складіть речення.

Людина → живе → на світі, → щоб → жила → краса, → щоб → жив → людський рід → — для → щастя.

- Чи може складене вами речення виражати головну думку оповідання В. Сухомлинського «Чорнобривці»?

Тема. Роль звуку і букви у слові. Звуко-складові моделі слів.

Мета. Навчати дітей спостережливості, розвивати вміння аналізувати, робити умовисновки; удосконалювати навички звуко-складового аналізу; формувати в учнів почуття відповідальності.

Дидактико-методичне забезпечення. Медіаресурс (зображення будь-якого колеса); картки-схеми слів.

План-конспект

1. Організація учнів до уроку.
2. Мотивація навчальної діяльності учнів.
- 2.1. Лексична гра «Утвори слова».

На комп'ютері (дошці) зображено два колеса (будь-які).

- Яку назву мають зображені предмети? (Колеса). З букв слова «колеса» складіть і запишіть у зошитах (на дошці) 8 слів. (Кола, село (села), осел, сало, коса, оса, коле, клас). Назвіть односкладове слово (клас).

- Промовте ланцюжок звуків у цьому слові.

- Прочитайте двоскладові слова, перший склад яких починається на голосний звук (осел, оса). Накресліть звуко-складові схеми цих слів ($\boxed{\bullet - \acute{\bullet} -}$, $\boxed{\bullet - \bullet}$). Що спільного у схемах цих слів? (Двоскладові слова; наголошений другий склад; з одного голосного звука складається перший склад; приголосні другого складу є твердими.) Чим відрізняються схеми цих слів? (Кількістю звуків у другому складі; кількістю приголосних звуків у другому складі; місцем розташування приголосних у схемі; значенням слів).

2.2. Робота з картками-схемами.

- Розгляньте звуко-складові схеми: $\boxed{- \acute{\bullet} - \bullet}$, $\boxed{- \bullet - \acute{\bullet}}$. (Учитель прикріплює схеми на дошці або креслить їх на дошці.)

Що об'єднує ці звуко-складові схеми? (Двоскладові слова; однакова кількість голосних і приголосних звуків і порядок їх розташування у слові; всі приголосні тверді). Чим звуко-складові схеми відрізняються? (Наголошеним складом; значенням слова; буквами (при написанні слова), які позначають той чи інший звук).

Назвіть слова, яким відповідає перша звуко-складова схема (ко́ла, се́ла, сало); друга — (село́, коса́).

3. Каліграфічна хвилинка. Написання букв та їх з'єднань з іншими буквами: **б, в, д, з, бі, вл, де, зр**. (Діти пригадають назву елементів букв (овал, велика пряма похила лінія з петлею вгорі (внизу), півовал, верхнє, нижнє, середнє з'єднання.)

Фізкультхвилинка

4. Робота з підручником.

4.1. Самостійне виконання вправи 5 з наступною перевіркою.

- Прочитайте записані вами слова. (**Рік, вік, сік, бік**). Що об'єднує слова? (Однокладові, однакова кількість букв і звуків, перший приголосний у кожному слові м'який, однаковий голосний і кінцевий приголосний). Чим відрізняються ці слова? (Першими м'якими приголосними, які позначені на письмі різними буквами). Який висновок можна зробити? (Заміна навіть однієї букви у слові може змінювати його значення). Накресліть звуко-складову схему будь-якого слова. Скільки складів у слові? Чому? Назвіть ланцюжок звуків у слові (наприклад: [р', і, к]). Якими буквами позначені звуки? (**Ер, і, ка**).

4.2. Виконання вправи 6.

Списування; виконання завдань, запропонованих до вправи.

- Чи міняється значення слова, якщо замінити одну букву іншою?

4.3. Колективна робота. Виконання вправи 7. Перевірка виконаного завдання.

- Які слова ви підкреслили? (**Жменьку, насіння**). Чому ви підкреслили саме ці слова? (У слові «**жменька**» приголосний [н'] позначається двома буквами: «**ен**» і знаком м'якшення; у слові «**насіння**» м'який приголосний [н'] є подовженим і на письмі позначається двома буквами «**ен**».)

4.4. Виконання вправи 8. Перевірка правильності її виконання за представленими вчителем картками-схемами і запитаннями.

- Перевірте, чи правильно ви побудували звуко-складові схеми записаних слів (людина — $\boxed{= \bullet - \bullet - \bullet}$). Скільки складів у слові? Який склад наголошений? (**Ди**). Назвіть ненаголошені склади (**лю, на**). У якому складі є м'який приголосний [л']? Чому? Чи правильною є ваша схема слова «**щастя**»? Порівняйте її з тією, що накреслена на дощці ($\boxed{- - \bullet - = \bullet}$). Назвіть ланцюжок звуків у слові. Якими буквами вони позначені на письмі? (**Ща, а, ес, те, я**). Скільки у слові звуків? (6). А букв? (5). Чому?

5. Відгадування загадки.

Коли я з **д** — расту на гілці,
Коли ж із **т** — пливу по річці.

(Плід, пліт)

- Яким звуком різняться слова-відгадки? ([д] — [т]).

6. Підсумок уроку.

- На які дві групи поділяють звуки мовлення? Назвіть голосні звуки. Які з них пом'якшують вимову попередніх приголосних?

- Назвіть м'які приголосні звуки у словах: **хліб**, **зоря**, **сталь**.

- Скільки складів у словах: **св'ято**, **квіти**, **квітникі**? Назвіть наголошений склад у кожному слові.

- У слові «**білка**» голосний звук [і] замініть на [у]. Яке слово вийшло? Що воно означає? (Продукт харчування). У слові «**зуб**» замініть приголосний [з] на [д]. Яке слово утворилося? Що воно означає?

- Чи правильним є висновок: заміна звука чи букви у слові може змінити значення слова? Наведіть свої приклади для підтвердження висновку. (сон — син, друг — круг, дім — дим, кора — нора...)

Тема. Україна — рідний край.

Матеріал до уроку. Мирослав Петрів «Рідний край».

Мета. Розвивати мовлення учнів, збагачувати словниковий запас; формувати навички правильного і виразного читання; вчити бачити красу довкілля і пишатися нею.

Дидактико-методичне забезпечення. Фотокалендар «Мальовнича Україна», слайди із зображенням краєвидів України.

План-конспект

1. Організація учнів до уроку.

2. Мотивація навчальної діяльності.

2.1. Робота зі словником. Прочитайте слова, записані на дошці.

Україна, земля, край, сторона.

- До кожного зі слів доберіть ознаки. (Україна — єдина, незалежна, вільна, пісенна... Земля — українська, родюча, щедра, багата... Край — рідний, слов'їнний, вишневий, далекий... Сторона — близька, журавлина, рідна, калинова...)

- Чи можна вважати ці слова близькими за значенням? Чому? Доповніть своїми прикладами кожне слово або назвіть те, що найбільше сподобалося.

2.2. Робота з наочністю.

- Перегляд фотокалендаря «Мальовнича Україна» та слайдів.

- Які краєвиди ви бачите на фотоілюстраціях? Де би вам хотілося побувати?

Що б хотілося побачити самим?

- Зараз ми здійснимо уявну подорож нашою країною. Зображення чудових куточків України ви побачите на екрані (моніторі комп'ютера). (Учитель демонструє краєвиди України, коментуючи зображення.)

- Діти, ви побачили прекрасні краєвиди нашої країни: виноградники Закарпаття, соняшникові поля Херсонщини, квітучі сади Буковини, неймовірної краси озера Волині, синьоокі поля Полісся, наш славетний Дніпро... І все це наша земля, наш рідний край.

3. Повідомлення теми уроку.

- Про рідний край, про його красу розповів поет Мирослав Петрів у своєму вірші «Рідний край», з яким ми всі зараз і познайомимося. Сядьте зручно і приготуйтеся слухати.

4. Робота над змістом вірша М. Петріва «Рідний край».

4.1. Виразне читання вчителем вірша.

4.2. Перевірка первинного сприйняття.

- Хто автор прослуханого вами вірша?
- Як назвав Мирослав Петрів свій вірш?
- Що для нього і кожного з нас є рідним краєм?

4.3. Самостійне читання вірша учнями.

- Зараз ви мовчки прочитайте вірш і підготуйтеся дати відповіді на запитання, розміщені на с. 18.

4.4. Перевірка самостійного читання вірша учнями за запитаннями із супроводжуваними коментарями вчителя або учня/учениці.

Ф і з к у л ь т х в и л и н к а

4.5. Підготовка до виразного читання вірша.

Оглядовий перегляд змісту вірша.

- Перегляньте зміст вірша ще раз і скажіть, які рядки для вас є найбільш емоційно забарвлені. Прочитайте їх.

Читання з олівцем у руках. Розстановка пауз і логічних наголосів. (Текст читає учитель, учні розставляють логічні наголоси і паузи.)

Рідний край

Під рідним небом жайворон співа, //
 Я рад би знати тих пісень слова, //
 Я слухав, / чув: / співала та пташина
 Одне, / єдине слово: / «Україна», //
 О, Боже, / дай повік любить той край, //
 Де квітка, / пташка / і зелений гай, //
 Де кожна вірна тій землі дитина
 Живе / єдиним словом «Україна». //

Мирослав Петрів

4.6. Виразне читання вірша учнями за складеною партитурою (за бажанням, на конкурсній основі і т. п.).

4.7. Виконання учнями різнорівневих завдань з подальшою їх перевіркою.

4.8. Узагальнююча робота над змістом вірша.

- Про що розповів поет у вірші? Які слова використав автор, щоб ми краще уявили собі рідний край? Які почуття висловив поет, у вірші? Яка головна думка вірша?

5. За запропонованим алгоритмом роботи над змістом вірша проводиться опрацювання твору Мар'яни Савки «Україна». (Див. Хрестоматію сучасної української дитячої літератури для читання в 1, 2 класах серії «Шкільна бібліотека»/ укладач Тетяна Стус. — Львів: Видавництво Старого Лева, 2016. — С. 89).

6. Підсумок уроку.

- Назвіть віршів та їх авторів, з якими ви познайомилися сьогодні на уроці. Що сподобалося вам у змісті кожного вірша? Який з віршів вам хочеться вивчити напам'ять? Кому вам би хотілося прочитати або розказати напам'ять один з віршів? Чому саме йому/їй?

Тема. Роль звуку і букви у слові. Складання речень.

Мета. Узагальнити уявлення учнів про поняття «звук» і «буква» та їх роль у слові; сприяти розвитку мовлення другокласників; активізувати знання про культуру писемного мовлення.

Дидактико-методичне забезпечення. Мультимедійні засоби («живі» літери, склади слів...), звуко-складові схеми слів, фотокалендар «Мальовнича Україна».

План-конспект

1. Організація учнів до уроку.

2. Активізація мисленнєвої діяльності учнів.

2.1. Робота з мультимедійними засобами.

На екрані з'являється зображення «живих» літер (на ніжках з ручками).

- Згрупуйте літери за двома ознаками: 1-а — букви, якими на письмі позначають голосні звуки; 2-а — букви, якими на письмі позначають приголосні звуки (**а, о, у, и, і, е, м, н, ш, р, п, к**). Якою буквою на письмі передаємо голосний звук, що пом'якшує вимову попереднього приголосного? (**і**). Наведіть приклади слів, у яких приголосний перед звуком [**і**] вимовляють м'яко (рідний, літо, спів...).

2.2. Робота зі складами.

- За ланцюжком складіть п'ять слів, щоб останній склад першого слова був першим складом наступного слова.

Ла → па → ра → на → каз → ка (лапа, пара, рана, наказ, казка).

- Складіть 5 слів, які «заховалися» у складах: **ли, си, ця, ра, ді, ти**. Склади можна переставляти. (Лиси, лица, діти, діра, лити.)

- Наведіть приклади слів зі складом «**ді**»; «**си**»; «**ця**».

2.3. Узагальнення понять «звук», «буква».

- Розгляньте уважно зображення.

- Про які мовні поняття нагадують ці зображення? (Звук і букву). Пригадайте, що ви знаєте про звуки мовлення. А про букви?

3. Каліграфічна хвилинка. Написання букв: г, і, к, х, та з'єднань літер: гі, гр, кл, хо.

4. Робота з підручником.

4.1. Виконання вправи 9. Повторення щодо запису речення (культура запису, правопис великої літери на початку речення, пунктуаційний знак у кінці речення).

Запис приказки на слух.

Рідна земля і в жмені мила.

- Які слова містять м'які приголосні звуки? Які букви, що на письмі позначають голосні звуки, пом'якшили попередні приголосні? А які ще букви пом'якшують вимову попередніх приголосних звуків? (ю, є, ь).

4.2. Робота в групі.

- Виконання вправи 10 з наступною її перевіркою. (Учитель демонструє дві звуко-складові схеми слів: $\boxed{= \bullet - - \bullet}$, $\boxed{- = \bullet -}$).

- Порівняйте побудовані вами звуко-складові схеми слів з представленими мною. Якому слову відповідає перша схема? (Річка). Якому слову відповідає друга схема? (Стіл). Назвіть м'які приголосні звуки у кожному з цих слів. [р'], [т'].

4.3. Самостійне виконання вправи 11 з наступною її перевіркою за запитаннями, уміщеними в кінці тексту «Моя Україна».

5. Колективна усна робота.

- Визначте кількість букв і звуків у словах: школа (5 б., 5 зв.); ранець (6 б., 5 зв.); рідня (5 б., 5 зв.); учень (5 б., 4 зв.).

Складіть речення з будь-яким словом.

- Скільки слів у реченні? Яке слово містить лише тверді приголосні звуки? У якому слові є м'які приголосні звуки? Чому ці звуки вимовляють м'яко?

6. Підсумок уроку.

Пригадайте, чи змінюється значення слова, якщо у ньому змінити одну букву (звук) на іншу. Яка буква змінює значення слова у словах: танок — ранок; голос — галас; слива — слова; ріг — біг.

- З'єднайте поняття з його поясненням.

Знаки звуків на
письмі, великі і малі,
друковані і рукописні.
Пишемо і бачимо.

Голосні та приголосні.
Приголосні тверді та м'які.
Промовляємо і чуємо.

Звуки Букви

- Прочитайте слова, записані на картках.

Кріт, маяк, варта, маски, слова.

- Вилучіть у кожному слові одну букву, щоб утворилося нове слово. (Кіт, мак, вата, маки, сова).

- Назвіть ланцюжок звуків у словах: мир, дружба. Назвіть ланцюжок букв у словах: учень, школярка.

Тема. Мова — безцінний скарб.

Матеріал до уроку. Сергій Цушко «Наша мова».

Мета. Сприяти активізації життєвого досвіду учнів, розвивати мовлення; удосконалювати навички виразного і правильного читання; прищеплювати любов до рідної мови.

Дидактико-методичне забезпечення. Запис прислів'я на плакаті, ілюстрація (малюнок) з зображенням, чумака, барвінку.

План-конспект

1. Організація учнів до уроку.

2. Активізація життєвого досвіду учнів.

2.1. Бесіда з опорою на життєвий досвід учнів.

- Державною мовою нашої країни є яка мова? (Українська). Якими мовами розмовляють народи, які живуть в Україні? (Українською, вірменською, польською, азербайджанською, російською, білоруською, угорською та ін.) Як ви вважаєте, згідно закону, в Україні у державних установах працівники повинні розмовляти різними мовами? (Ні, лише державною). А чи дозволено різним народом, які проживають в Україні, розмовляти рідною мовою вдома, на вулиці, у побуті? (Так). А якою є ваша рідна мова, дітки? Якою мовою спілкуються члени вашої родини? Чим подобається вам ваша рідна мова? Чи можете ви пригадати, як називають українську мову поети, письменники, актори, співаки і співачки — всі ті, хто любить, береже, оберігає свою мову? (Діти висловлюють свої думки)

2.2. Збагачення словникового запасу учнів на основі життєвого досвіду.

- Давайте і ми назвемо нашу мову найкращими словами, щоби ті, хто почує або прочитає їх, також полюбили і пишалися українською мовою.

(Учитель може підготувати слова-картки, серед яких діти знаходять ті, які характеризуватимуть українську мову: рідна, велична, мелодійна, співуча, могутня, солов'їна, колискова, материнська, барвінкова, чарівна, проста, дзвінка, ніжна, невмируща, чутлива, калинова, барвіста, єдина...).

2.3. Мовні цікавинки для кожної дитинки.

Розповідь учителя «Українська мова: цікаві факти».

- Діти, загалом у світі налічують понад 2500 мов, які належать різним націям, народностям (за іншими відомостями — близько 5000. Точну цифру встановити важко, тому що відмінності між різними мовами є умовними).

◆ Найдавніша згадка про українську мову на території сучасної України стосується 858 р.

- ◆ Українська мова за своїм словниковим складом надзвичайно близька до білоруської (близько 75% спільних слів), а також дуже подібна до польської, словацької, болгарської (близько 70%), чеської та російської мов (близько 60%).
- ◆ Найчастіше вживаними у мовленні літерами є кілька голосних — «а», «о», «е». Однак, буквою, з якої починається найбільша кількість слів в українській мові є «п». Найрідше вживається буква «ф».
- ◆ В українській мові є буква, яка відсутня в абетках інших народів. Це буква «г».
- ◆ До багатьох мов світу ввійшли українські слова: гопак, козак, степ, бандура, борщ.
- ◆ Перші слова з української мови були записані в 448 році нашої ери.
- ◆ «Родзинкою» української мови є те, що вона багата на зменшувально-пестливі форми (козаченьки, вороженьки...).
- ◆ Найбільше перекладів серед українських творів має «Заповіт» Тараса Шевченка: його переклали 147 мовами народів світу.
- ◆ День української писемності та мови щороку відзначають в Україні 9 листопада. Свято запроваджено 9 листопада 1997 року Указом Президента України Леоніда Кучми «Про День української писемності та мови».
- ◆ Українська мова має багатий словник. Вона налічує більше 256 тисяч слів. Тож будемо її плекати, любити, щоб залишити наступним поколінням.

3. Повідомлення теми уроку.

4. Підготовча робота до сприйняття змісту вірша Сергія Цушка «Наша мова».

4.1. Робота з наочністю.

Учитель показує ілюстрацію, на якій зображені чумаки.

Примітка. Чумаки — люди, які займалися торгівлею, — їздили на волах по сіль (переважно до Азовського та Чорного морів). Вони вміли визначати час і прокладати маршрути, хоча не мали ні годинників, ні мап (карт). За годинника їм правив півень, якого мандрівники завбачливо брали із собою в дорогу; провідним орієнтиром було сузір'я Чумацький Шлях.

- Чи бачили ви на картинках, у книжках людей, які зображені на малюнку? Як називали таких людей? Чим вони займалися? Чи є люди які займаються сольовим промислом, сьогодні? Де вони працюють? Чи є сольові шахти в нашій місцевості?

Демонстрація малюнка барвінку.

- Як називається рослина, зображена на малюнку? Де росте барвінок? Чому, на вашу думку, так люблять барвінок українці? Де люди використовують барвінок?

4.2. Лексико-семантична робота.

- Діти, хто з вас може пояснити значення слів:

заіскрилась — (засяяла, яскраво засвітилася);
героїчна — (відважна, готова на подвиги);
завзята — (енергійна, наполеглива, із захопленням віддається якійсь справі);
боронити — (захищати кого-, що-небудь)?

4.3. Лексико-орфоепічна робота.

На дошці (або словах-картках) записані слова: мова барвінкова, оселілась, заіскрилась, боронила, пекла.

- Правильно наголошуйте слова, читаючи їх.

Усі слова, значення яких ви пояснювали і правильно читали з вказаним наголосом, трапляться вам у вірші Сергія Цушка «Наша мова».

5. Робота над змістом вірша С. Цушка «Наша мова».

5.1. Читання вчителем вірша С. Цушка «Наша мова».

5.2. Аналіз первинного сприйняття змісту вірша.

- Про що написав вірш С. Цушко?

- З якими почуттями автор писав вірш? Чому ви так думаете?

- Які почуття виникли у вас, коли слухали вірш?

5.3. Самостійне читання вірша учнями мовчки.

- Які картинки виникли у вашій уяві, коли читали вірш?

5.4. Робота над мовленнєвими засобами вірша.

- Діти, поміркуйте, чому автор наголосив на тому, що мова в книжці оселилась. Як ви розумієте цей вислів автора? Що ви уявили, коли прочитали сполучення слів «в пісні заіскрилась»? Чому автор називає мову дідуся і тата героїчною і завзятою?

- Що автор має на увазі, коли стверджує, що «мова з чумаками в Крим ходила»? Чи може мова «сталь варити», «хліб пекти», «літати в космос»? Що хотів розповісти нам автор? (Усі — як кожний з нас, так і наші прадіди-батьки, чумаки, сталевари, хлібороби і пекарі, космонавти... — розмовляють рідною українською мовою).

Примітка. Першим українцем, який побував у космосі, був Павло Попович. А першим космонавтом незалежної України був Каденюк Леонід Костянтинівич. Він народився 28 січня 1951 р. в с. Клішківці Хотинського району Чернівецької області в сім'ї сільських вчителів. Генерал-майор, Герой України. У космосі побував з 19 листопада по 5 грудня 1997 р. на американському космічному кораблі «Колумбія». Завдяки Л. Каденюку вперше пролунав гімн України у відкритому космосі. Помер 31 січня 2018 р. від серцевого нападу у м. Києві.

5.5. Підготовка до виразного читання вірша С. Цушка «Наша мова».

- Щоб передати задум автора, ви діти, розставте логічні наголоси і паузи.

Читання за схемою «вчитель — учні з олівцем у руці».

Наша мова

Кожен/ рідну мову має
і своєю розмовляє.//
Є і в тебе, друже, мова – //
рідна мова барвінкова,/
мова маминої ласки/
і бабусиної казки. //
Вона в книжці оселилась,/
вона в пісні заіскрилась.//
Мова дідуся і тата
героїчна і завзята,/
з чумаками в Крим ходила,/
рідну землю боронила,/
сталь варила, хліб пекла,/
навіть в космосі була.//
Ось яка вона чудова
наша українська мова.//

Сергій Цушко

5.6. Виразне читання вірша учнями.

- Прочитайте вірш виразно, виражаючи свої почуття, ставлення до описаного у вірші.

5.7. Робота з методичним апаратом до змісту вірша: відповіді на запитання, виконання завдань, робота з малюнком.

6. Підсумок уроку.

- Прочитайте вислів: «Мова — душа народу». Поясніть, як ви розумієте його зміст. Чи можна цим висловом замінити заголовок вірша Сергія Цушка?

- Послухайте рядки з твору Марії Чумарної «Слова»:

Будем рідну мову ми любити —
І словами світ ясний творити.

- Чи можуть ці рядки бути доповненням до змісту вірша С. Цушка? Чому ви так думаєте?

- Тож, дітки, рідна мова є справді душею народу, і нехай вона всіх нас єднає.

РОЗВИТОК ЗВ'ЯЗНОГО МОВЛЕННЯ

Тема. Україна — рідний край.

Мета. Сприяти активізації мовленнєвої діяльності учнів, збагачувати їх словниковий запас, пробуджувати почуття гордості й любові до рідної України.

Дидактико-методичне забезпечення. В. Наумчук, М. Наумчук. Зошит з розвитку зв'язного мовлення. 2 клас. Слова-картки, запис вірша Марії Чумарної «Акровірш» на плакаті (дошці).

План-конспект

1. Організація учнів до уроку.

2. Розповідь вчителя.

- Сьогодні у нас урок розвитку зв'язного мовлення. На уроках розвитку зв'язного мовлення ми будемо розмовляти на різні теми, збагачуватимемо свій словниковий запас, будемо вчитися точно і правильно висловлювати свої думки, добирати влучні слова для передачі власних почуттів, будемо опановувати культуру усного і писемного мовлення...

3. Читання слів-карток: єдина, вічна, велика, безмежна, рідна, квітуча, мальовнича, неповторна, незалежна, вільна...

- Поміркуйте, що можуть характеризувати прочитані вами слова. (Нашу країну).

- Доповніть ланцюжок прочитаних вами слів іншими, щоб ми відчули ваше ставлення до України.

4. Читання-слухання вірша Марії Чумарної «Акровірш».

- Зверніть увагу на запис тексту вірша. Прочитайте (послухайте) вірш і знайдіть відповідь на запитання: про що написала авторка таку чудову поезію?

Акровірш

У неї вчуса мови чарівної,
Краси і ніжності беру з її небес,
Радію з нею — і вона зі мною,
А разом творим світ земних чудес.
Її впізнаю я в усмішці мами,
На ній зростає все моє життя,
А щастя в тім, що я — її Дитя!

4.1. Відповідь на запитання, поставлене до ознайомлення з текстом вірша.

4.2. Аналіз змісту вірша.

- Які почуття виникли у вас, читаючи (слухаючи) вірш? Чим пишається авторка? А ви? Які рядки вірша, на вашу думку, найточніше передають ставлення авторки до України?

5. Повідомлення теми уроку.

6. Робота в зошитах.

6.1. Виконання завдання 1.

Читання тексту вірша Лани Виноградової «Вірш про Україну».

Відповіді на запитання, вміщені в кінці тексту (1, 2).

Аналіз змісту малюнка до завдання.

- Розгляньте малюнок на сторінці зошита. Поміркуйте, що об'єднує зміст вірша і малюнка. Чим вони відрізняються?

Запис відповіді на запитання: «Якими словами авторка висловлює свою любов до України?»

6.2. Усне виконання завдань 2, 3.

6.3. Робота над висловом Панаса Мирного про мову (завдання 4).

Учні пояснюють, як вони розуміють зміст вислову письменника. (Друге завдання не виконують, оскільки допущена помилка. Варто замінити на запитання: які прислів'я чи приказки про мову ви знаєте?)

6.4. Виконання вправи 5.

Усне виконання завдань 1–3.

Письмове виконання завдання 4.

7. Підсумок уроку.

- Про що йшлося сьогодні на уроці? Хто з авторів віршів вам найбільше прийшовся до вподоби? Які рядки з твору вказаного вами автора вам хотілося б запропонувати послухати друзям чи рідним? Чому?

Тема. Моя Батьківщина.

Мета. Удосконалювати навички роботи з дитячою художньою книжкою, навчати визначати зміст книжки за трьома основними показниками, викликати позитивні емоції при зустрічі з дитячою книжкою.

Дидактико-методичне забезпечення. Дитячі художні книжки про Україну: Марія Чумарна. Мала й велика Україна. Свята моєї Батьківщини (дитячий календар ілюстрований). Незалежність України (книжка-збірка оповідань, віршів про Україну). Свята, традиції, звичаї українського народ/ Упорядник Г. М. Кирпа. — (Серія «Світ навколо тебе») та ін.; інтернет-ресурси.

План-конспект

1. Робота з виставковою книжок.

Біля дошки на виставці представлені книжки про Україну.

- Розгляньте уважно обкладинки книжок, представлених на виставці. Прочитайте їх назви. Чи можете ви, діти, сказати, про що розповідають ці книжки? Що допомогло вам висловити такі припущення? Як ви думаєте, про що буде йти мова на уроці позакласного читання? (Про Україну, про нашу Батьківщину). Ще раз розгляньте почергово книжки та малюнки на обкладинці.

Дайте відповіді на запитання.

- Хто автор книжки «Мала й велика Україна»? Де на обкладинці написано прізвище автора?

- Чи написано прізвище автора на обкладинці книжки «Незалежність України»? Як можна довідатися, хто автор цієї книжки? Поміркуйте, про що може йти розповідь у книжці.

- Яка назва наступної книжки? Кому призначена ця книжка? Де на обкладинці про це написано? Як ви розумієте вислів «Дитячий календар ілюстрований»? Висловіть припущення, про що розповідається в книжці. Які ще книжки є на виставці? Назвіть їх.

- З якою книжкою вам хочеться познайомитися детальніше? Чому?

- Що об'єднує всі книжки, представлені на сторінці? Чому ви так вважаєте?

2. Читання вчителем твору Марії Чумарної «Україна» (с. 99).

Україна

Солодкий мед, гірка калина,
Солоня сіль, терпка ожина, —
Кислиці-яблука в саду...

Така на смак є Україна —
Смачніш у світі не знайду!
Холодний сніг, морозні зими
І теплі промені весни,
І літо з ранками жаркими,
І прохолода восени, —
Така на дотики барвиста
Моя свята земля пречиста —
І в дощ, і в сніг її люблю!

3. Бесіда-роздуми над прослуханим віршем М. Чумарної «Україна».

- Як називається вірш, який ви прослухали? Хто його авторка? Чи знайомі ви з авторкою? Які твори М. Чумарної ви пам'ятаєте? Про що розповіла авторка у вірші «Україна»? Як авторка дала зрозуміти своїм читачам про те, що вона любить Україну? Якою на смак є Україна? Чому ви так думаете? Як ви думаете, чому авторка згадує пори року? Поясніть значення вислову: «...на дотики барвиста моя свята земля пречиста.» Які рядки вірша ви хочете послухати ще раз? (Учитель перечитує вказані учнями рядки.)

4. Колективний розгляд книжки М. Чумарної «Мала й велика Україна».

- Давайте всі разом розглянемо книжку, з якої ви прослухали вірш. (Учитель посторінково гортає книжку, звертає увагу на малюнки, назви розділів, зачитує їх або залучає дітей до читання заголовків розділів і детально аналізує розворот сторінок, на яких розміщено вірш «Україна».)

- Я прочитав/прочитала назви творів, розміщених на розвороті книжки (або на сторінці). Який з віршів ви слухали? Хто пам'ятає, якими словами починається вірш? Я ще раз прочитаю початок вірша, послухайте. (Учитель зачитує перші два-три рядки.) То цей вірш ви слухали? Чи хочеться вам дізнатися, які ще твори є в книжці? (Книжку розглядають до кінця.) То яка назва книжки, яку ми щойно розглянули? Який твір ви слухали? А зараз розглянемо книжку, з якою вам хочеться познайомитися детальніше. (Діти вказують на книжку, яку колективно розглядають під керівництвом учителя.)

5. Оцінка якості колективного розгляду книжки, обраної учнями.

- Яку книжку ми розглядали? Хто її автор/авторка? Де на обкладинці написано його/її прізвище? Прочитайте прізвище автора/авторки. Як називається книжка? Що зображено на обкладинці? Чи відповідає зображене на обкладинці назві книжки? Чи траплялися малюнки на сторінках книжки? Чи можна стверджувати, що їх зміст відповідає назві книжки? В книжці один твір чи кілька?

6. Самостійне читання учнями мовчки вказаного вчителем твору.

(Якщо у класі немає «книжок-колективок» — кількості книжок по числу учнів у класі, — вчитель може роздати роздрукований текст твору або записати його і спроектувати його на екран.)

На прикладі твору М. Чумарної «Велика і мала» вчитель розкриває методику роботи над текстом.

- Pozнайомтеся з твором М. Чумарної «Велика і мала»; читайте мовчки і будьте готові до аналізу його змісту.

- Який твір ви прочитали самостійно? Про що він? Що авторка називає маленькою Україною? А великою? Чи є рядки, які вам би хотілося прочитати своїм рідним? Прочитайте їх. З чим авторка порівнює велику Україну? Прочитайте ці рядки. Які почуття викликав у вас зміст вірша? Як ви думаєте, це високі почуття, які ви назвали? Які ще високі почуття ви можете у собі виховувати?

7. Рекомендації до самостійної діяльності з книжками в позаурочний час.

- Після уроків, на перервах між уроками, вдома перегляньте книжки ще раз і оберіть для себе книжку, про яку вам хотілося б розповісти друзям. У класній чи домашній бібліотеці пошукайте книжки про Україну. Принесіть книжку до школи і поділіться інформацією про неї зі своїми однокласниками.

Тема. Перевір себе.

Мета. З'ясувати ефективність повторення пройденого матеріалу, звернути увагу дітей на правопис великої букви у слові «Буквар», розвивати спостережливість, активність.

Дидактико-методичне забезпечення. В. Наумчук, М. Наумчук. Зошит з української мови та читання. 2 клас. Частина 1; таблиця «Алфавіт».

План-конспект

1. Організація учнів до уроку.

2. Повідомлення теми уроку.

3. Робота з матеріалами зошита. Завдання 1.

3.1. Читання тексту В. Сухомлинського «Як дівчинка образила Букваря».

3.2. Аналіз змісту прочитаного за запитаннями, вміщеними у кінці тексту, та запитаннями вчителя.

- Як ви вважаєте, чи містить оповідання В. Сухомлинського елементи казковості? Які саме?

- Чому, на вашу думку, слово «Буквар» написано з великої літери?

Фізкультхвилинка

3.3. Виконання завдань 2-7 з наступною їх перевіркою. (Завдання 2 може бути виконане з опорою на таблицю «Алфавіт» як колективно, так і самостійно — у зошиті.)

3.4. Самостійне виконання завдання «Перевір свої досягнення».

Учитель перевіряє якість виконання тестових завдань учнями та проводить аналіз з допущених помилок.

4. Підсумок уроку.

- Які завдання вам були до вподоби? Виконання яких завдань викликало у вас труднощі? Поміркуйте і розкажіть все, що ви знаєте про звуки і букви.

Тема. Перевір себе.

Мета. Удосконалювати вміння учнів слухати і відтворювати зміст почутого, формувати навички діалогічного мовлення, виховувати культуру запису.

Дидактико-методичне забезпечення. В. Наумчук, М. Наумчук. Зошит з української мови та читання. 2 клас. Частина 1 (с. 7–9).

План-конспект

1. Організація учнів до уроку.

2. Повідомлення теми уроку.

3. Робота з матеріалами зошита.

3.1. Слухання учнями тексту В. Сухомлинського «Щоб метелик не наколовся». (Текст уміщений у додатку на с. 60.)

3.2. Перевірка аудіювання за тестовими завданнями (с. 7).

3.3. Аналіз ситуації 1.

- Розгляньте перший малюнок. Як ви думаєте, де відбувається подія, зображена на малюнку? Чи радий бачити хлопчик свою товаришку? Що допомогло вам зробити такий висновок? Якими словами міг Сашко зустріти подругу? Яким словом увічливості обов'язково відповість дівчинка? Доберіть ім'я дівчинці. Що запитає Сашко Софійку? Що може запропонувати Софійка? Побудуйте діалог із 3–4 реплік, який відбувся між Сашком і Софійкою. (Діти озвучують діалог з опорою на малюнок і можуть продемонструвати «живу» картинку.)

Фізкультхвилинка

3.4. Аналіз ситуації 2.

Читання змісту ситуації та запитань 1, 2, уміщених у її кінці. Відповіді на запитання вчителя.

- Якою новиною Максимко захотів поділитися з Оксанкою? Як називалася книжка, яку придбали хлопчикові? Що, на вашу думку, привабило Максимка у цій книжці? Чи хтось із вас, діти, має таку книжку? Розкажіть, чим кожного з нас може зацікавити така книжка.

Побудова діалогу за завданням 3.

Постановка «живої» картинки за змістом ситуації. (Діалог може відбуватися між сусідами по парті або за бажанням учнів.)

4. Списування.

4.1. Повторення правил списування.

4.2. Читання учнями вголос тексту «Книжка — скарбниця знань» (с. 9).

4.3. Самостійне списування тексту.

4.4. Самоперевірка виконаної роботи.

5. Підсумок уроку.

- З яким твором В. Сухомлинського ви познайомилися на уроці? Що вас найбільше вразило у поведінці Зої? Яку пораду ви могли б дати дівчинці? Які слова з тексту для списування ви можете запозичити собі? («Чим більше ми читаємо, тим більше знаємо».) Побудуйте діалог з 2–3 реплік за змістом цього вислову. (Учні за бажанням будують діалог.)

II. ДОСЛІДЖЕННЯ ЗВУКО-БУКВЕНОГО СКЛАДУ СЛІВ. ПИСЬМО ЯК ЗАСІБ СПІЛКУВАННЯ НА ВІДСТАНІ ТА В ЧАСІ

УКРАЇНСЬКА МОВА

Тема. Дослідження звуко-буквеного складу слів.

Мета. Сприяти активізації мисленнєвої діяльності учнів, навчати порівнювати написані слова з їх звучанням, виховувати шанобливе ставлення до природи.

Дидактико-методичне забезпечення. Предметні малюнки із зображенням змії, хом'яка, їжака, лисиці, єнота, зайця; опорна схема «Букви», таблиця «Алфавіт».

План-конспект

1. Організація учнів до уроку.
2. Повідомлення теми уроку.
3. Каліграфічна хвилинка. Написання букв **ж, ч, ф** та їх з'єднань з іншими літерами.
4. Робота з підручником.
 - 4.1. Читання учнями правила про поняття «буква» з наступним його аналізом.
 - Що ви пригадали про поняття «буква»?
 - Якими буквами на письмі позначають голосні звуки? Які з них пом'якшують вимову попередніх приголосних? Яка ще буква пом'якшує вимову попередніх приголосних звуків? Скільки букв позначають приголосні звуки? Назвіть їх. Чим відрізняється звук від букви?
 - 4.2. Виконання вправ 2, 3 (с. 20).
 - 4.3. Робота над значенням, вимовою і написанням слова «алфавіт» (вправа 3).
 - Поміркуйте, що об'єднує слова «азбука», «абетка», «алфавіт». Скільки складів містить кожне зі слів? Назвіть слово з наголосом на першому складі (азбука), на другому складі (абетка, алфавіт). Діти, у слові «алфавіт» наголошеним може бути як другий склад, так і третій. Розгляньте запис слова «алфавіт» на с. 20. Прочитайте це слово з наголосом на другому складі, на третьому. Назвіть ланцюжок букв у цьому слові. Запам'ятайте написання слова «алфавіт». Складіть речення з цим словом.
 - 4.4. Ознайомлення зі змістом правила (с. 21).

- Що ви довідалися про букви **я, ю, є, ї**?

- Діти, будьте уважними. Вам при виконанні цікавих завдань знадобляться ваші знання про ці букви.

- Назвіть слова, в яких два останні звуки позначають однією літерою. (Акація, співаю, ательє, змії.)

- Який звук можуть позначати аж п'ятьма буквами? ([й]) можуть позначати буквами **я, ю, є, ї, й**.)

- Чи однакова кількість звуків у словах **ясно і рясно, мію і мілю, ящик і лящик**? (Так, тому що буква **я** у першому слові кожної пари позначає два звуки: [й, а].)

Фі з к у л ь т х в и л и н к а

4.5. Виконання вправи 4 (с. 21).

5. Відгадування загадок.

- Діти, я загадаю загадки. А ви знайдіть малюнки із зображенням відгадок.

1) Хто в зимовому садку

Робить шкоду отаку:

З яблуньок кору здирає?

Діти, хто його впізнає? (Заєць)

2) Знають усі — ця тварина охайна,

Будь-яку їжу помиє нехайно. (Єнот)

3) Це який дивак знадвору

Носить здобич у комору

Не на спині у мішку,

А сховавши за щоку? (Хом'як)

4) Я — красуня хитрувата,

Вбрана пишно, як на свято.

Стережіться, зайченята,

Коли вийду полювати. (Лисиця)

5) Хоч не родич він сосні,

Має голочки рясні. (Їжак)

- У яких словах-відгадках буква **є** позначає два звуки? Які звуки позначає буква **я** у слові «хом'як»? А в слові «лисиця»? Яке слово-відгадка містить більше звуків, ніж букв? (Їжак). Чому?

6. Виконання вправ 5, 6 (с. 21).

7. Підсумок уроку.

- Зверніть увагу на схему «Букви».

- Розкажіть все, що ви пригадали про букви. Що розповіли вам про себе букви **я, ю, ї, є**?

- Здогадайтеся, прізвища яких українських письменників мною навмисно записані без букв, що позначають голосні звуки: Швчнк, Схмлнськй, Птрв, Фрнк. (Шевченко, Сухомлинський, Петрів, Франко.)

- Доберіть шість слів, у яких:

- ◆ перший звук голосний (осінь, урок, учні, учитель, очі, усмішка...);
- ◆ перший звук приголосний (зима, весна, літо, ручка, зошит, пенал...);
- ◆ буква **я**, **ю**, **є**, **ї** позначає два звуки (ягода, яблунька, юнак, Єгипет, читає, поїздка...).

- Розгадайте загадку:

Ми, звичайно, не хитруєм:

Нас і бачать,

Нас і чують —

Це зовсім не дивина.

Як же наші імена?

(Букви і звуки).

Тема. Виникнення і розвиток письма.

Матеріал до уроку. Микола Сергієнко «Як виникла писемність».

Мета. Сприяти розвитку допитливості, мовлення, пробуджувати бажання пізнавати нове з історії людства, розвивати бажання шукати інформацію в медіаресурсах.

Дидактико-методичне забезпечення. Медіаресурси, зображення дорожніх знаків, портрети болгарських просвітителів Кирила і Мефодія.

План-конспект

1. Організація учнів до уроку.

2. Робота з наочністю.

- Розгляньте, діти, зображення на моніторі комп'ютера. (Учитель демонструє зображення різних видів писемності: ієрогліфи, арабську в'язь, латинські букви, слов'янську азбуку і т. п.) Що з побаченого є для вас знайомим? Що ви побачили вперше? (При необхідності, вчитель пояснює, що зображено на моніторі.)

Учитель демонструє зображення дорожніх знаків.

- Де вам траплялося бачити ці зображення? Хто може пояснити їх значення, зміст? З якою метою використовують дорожні знаки? (З метою безпеки руху та орієнтації на дорогах як водіям, так і пішоходам.)

3. Повідомлення теми уроку.

4. Робота над текстом М. Сергієнка «Як виникла писемність».

4.1. Підготовча робота до сприйняття змісту твору. Розгляд книжкового малюнка та портретів Кирила і Мефодія.

- Розгляньте малюнок. Які зображення ви бачите? Чи зрозумілий вам зміст малюнка? Чи трапляються такі зображення в сучасному житті?

- Подивіться на портрети болгарських просвітителів Кирила і Мефодія. Їх називають батьками,

засновниками слов'янської азбуки. Довідатися про них та отримати інші цікаві відомості вам допоможе розповідь Миколи Сергієнка «Як виникла писемність».

4.2. Первинне ознайомлення з текстом М. Сергієнка «Як виникла писемність».

4.3. Перевірка первинного сприйняття змісту тексту.

- Чи подібний прочитаний (прослуханий) вами текст на тексти, з якими ви знайомилися раніше? (Ні, тому що в цьому тексті є наукові факти, описані спогади розповідається про сьогодні з огляду на минуле.) Такі розповіді називаються науково-пізнавальними. Всі, хто читає науково-пізнавальні тексти, розширюють, поглиблюють свої знання на основі наукових фактів. Що вас зацікавило найбільше у тексті?

4.4. Повторне читання тексту за частинами.

- Прочитайте перші три абзаци тексту. Про що розповідається в першому абзаци? Його зміст допоміг вам подумки повернутися в минуле? Що саме ви пригадали?

- Виберіть із запропонованих заголовків той, який найточніше передає зміст другого і третього абзацив. (Каліграфічне письмо. Письмо на скелях. Малюнкове письмо.) Чому ви вибрали саме цей заголовок?

- Передайте за допомогою малюнка зміст вислову: «Хліб — усьому голова». (Діти на аркушах паперу малюють зображення змісту вислову.)

- Як ви думаєте, за яких обставин у сучасному житті можна використати малюнкове письмо?

Читання четвертого і п'ятого абзацив тексту та аналіз їх змісту.

- Прочитайте текст до кінця. Що вас найбільше зацікавило в цій частині тексту? На честь кого названа слов'янська азбука? Яке щорічне свято відзначають у Болгарії в пам'ять про створення слов'янської азбуки? Чи є в нашій державі подібне свято? Як його називають? Коли ми його відзначаємо?

4.5. Виконання різнорівневих завдань, уміщених у підручнику з наступною їх перевіркою.

5. Активізація мисленнєвої діяльності учнів.

- Подивіться на малюнок, що зробили на скелі люди, які не вміли писати.

Як ви думаєте, про що хотіли розповісти мешканці які проживали на певній території? Чи можна за цим зображенням скласти розповідь про життя людей у давнину? Спробуйте скласти розповідь, починаючи її так: «В одній місцевості, серед високих гір і густих лісів, жили люди...»

6. Підсумок уроку.

- Про що ви дізналися сьогодні на уроці? Якою інформацією ви поповнили свої знання? Які джерела можна використовувати, щоб поглиблювати і розширювати свої знання з того чи іншого питання, яке нас цікавить? Пошукайте в інтернет-джерелах інформацію про виникнення писемності і поділіться нею з друзями.

Тема. Дзвінки приголосні звуки в кінці слова і складу перед глухими.

Мета. Формувати в учнів фонематичний слух, навчати розрізняти дзвінки та глухі приголосні в усному та писемному мовленні, виховувати культуру запису.

Дидактико-методичне забезпечення. Зображення «живих» букв, що позначають дзвінки та глухі приголосні звуки; зображення морського берега та хвиль з гребінцями, фішки з позначенням якісної характеристики звуків.

План-конспект

1. Організація учнів до уроку.

2. Актуалізація мовленнєвої діяльності.

- Пригадайте, що ви знаєте про звуки мовлення. (Можна використати фішки:

●, ●; —, =.)

3. Повідомлення теми уроку.

4. Робота з підручником.

4.1. Ознайомлення з правилом вимови дзвінких і глухих приголосних (с. 22) та аналіз його змісту.

Фонетична гра «Чуємо і впізнаємо». (Учитель називає слова з дзвінками та глухими приголосними. Учні плескають у долоні, коли слово містить дзвінкий приголосний звук: дуб, сад, шалаш, гарбуз, сніп, сніг, ніж, рушник, ананас, кактус, дошка, книжка, короп, кіт, мед, берізка, кришка, лісоруб, волошки, голуб.)

4.2. Виконання вправ 1, 2, 3 та їх перевірка.

4.3. Усний розбір змісту вправи 4.

- Прочитайте, діти, завдання до вправи. Які словосполучення ви утворили? В кінці якого зміненого слова приголосний вимовляють глухо? (Рік). Запишіть новоутворені словосполучення з дзвінками приголосними звуками в кінці змінених слів.

Фізкультхвилинка

5. Гра «Морський прибій».

Учитель показує картину (зображення) морського прибою. Можна продемонструвати репродукцію Івана Айвазовського «Дев'ятий вал».

- Хто з вас був на морі? Чи подобалося вам спостерігати за морем? Що вас вражало? Чи завжди море було спокійним? Як називають природне явище, коли на

поверхні води здіймаються високі хвилі і насуваються на берег? Як ви думаєте, хвилі тихо накочуються на берег?

Іван Айвазовський «Дев'ятий вал»

- У нас на уроці є зображення моря з хвилями, на гребінцях яких міцно тримаються букви, що позначають дзвінкі й глухі приголосні звуки. Допоможіть буквам потрапити (зійти) на берег і знайти свої домівки. (На дошці записані слова: матро.., пару.., бере.., слу..ба, ку.., дру..ба, ка..кет, ву..ка, тру..ка, су.., скар.., а також букви: **с, г, ж, б, ш, д, п.**)

- Прочитайте слова, до яких потрапили букви, чітко промовляючи приголосні.

6. Гра «Багато — один».

- Змініть слова так, щоб у кінці був дзвінкий приголосний. Чітко промовляйте кінцевий приголосний звук.

Накази (нака(з)), заводи, паровози, городи, гриби, ножі, боби, жолуді, верблюди, моржі, ведмеді, роги.

- То як вимовляють дзвінкі приголосні в кінці слова?

7. Робота з підручником.

7.1. Ознайомлення з правилом (с. 23).

7.2. Робота з таблицею «Дзвінкі та глухі приголосні» (Вправа 5).

7.3. Виконання вправ 6–9.

8. Підсумок уроку.

- Про які приголосні звуки йшлося на уроці? Як вимовляються дзвінкі приголосні звуки в кінці слова чи складу? За допомогою чого утворюються глухі приголосні? А дзвінкі? Назвіть парні дзвінкі та глухі приголосні звуки. Наведіть приклади слів з дзвінкими приголосними звуками в кінці слова (складу). Назвіть приголосні звуки у слові «**кактус**». Які вони за вимовою — глухі чи дзвінкі? Назвіть приголосні звуки у слові «**шибка**».

Тема. Як придумали літери.

Матеріал до уроку. Легенда про виникнення писемності.

Мета. Пробуджувати у дітей зацікавленість історією письма, удосконалювати навички свідомого і правильного читання, виховувати повагу до минулого.

Дидактико-методичне забезпечення. Медіаресурси про виникнення письма.

План-конспект

1. Організація учнів до уроку.

2. Робота з медіаресурсами.

2.1. Показ на екрані зображень різних алфавітів.

- Діти, ви бачите зображення різних алфавітів, якими користуються люди в різних країнах. Кожний алфавіт створювався мовознавцями на основі врахування звукових особливостей тієї чи іншої мови.

- Використовуючи алфавіт, люди записували і записують свої думки. Сьогодні це робиться просто. А в давнину різні надписи робили на спорудах, олтарях, стовпах та інших предметах. Розшифрувати це письмо тривалий час було важко. Незрозумілим було навіть, що вони означають — поняття, слово чи окремий склад. (Писемність майя, писемність острова Пасхи, єгипетська писемність і т. д.) Кожен народ у сиву давнину мав «мову малюнків».

- Український сучасний алфавіт є видозміненою кирилицею. Друковані форми літер українського алфавіту з'явилися у XVI столітті.

3. Повідомлення теми уроку.

4. Підготовча робота до сприйняття змісту «Легенди про виникнення писемності».

4.1. Лексико-семантична робота. (Діти під керівництвом учителя розкривають значення слів: плем'я, старець-мудрець, старійшини, плутанина.)

4.2. Робота над заголовком тексту.

- Прочитайте заголовок. Як ви думаєте, що означає слово «легенда»? Прочитайте на третій сторінці обкладинки визначення цього слова. (Діти читають визначення жанру.) Чи можете ви за заголовком припустити, про що буде розповідатися в легенді? (Учні висловлюють свої припущення.)

5. Робота над текстом «Легенда про виникнення писемності».

5.1. Первинне ознайомлення зі змістом твору з наступним аналізом усвідомленого сприйняття.

- Прочитайте текст. (Читають діти або вчитель.)

Відповіді на запитання:

◆ Про що ви дізналися зі змісту легенди?

◆ Чи викликало читання (слухання) твору у вас хвилювання, збентеженість?

Чому?

- Поміркуйте, що могло би трапитися, якби мисливець не натрапив по дорозі на старця-мудреця.

Ф і з к у л ь т х в и л и н к а

5.2. Повторне перечитування «Легенди про виникнення писемності».

5.3. Поглиблений аналіз змісту твору за запитаннями, вміщеними в кінці тексту.

5.4. Робота з книжковим малюнком до тексту.

- Озвучте зміст малюнка словами легенди.

5.5. Виконання різнорівневих завдань.

6. Підсумок уроку.

- Про що розповіла вам легенда? Що нового ви дізналися з прочитаного? Що про це ви читали (чули) раніше? Що з прочитаного вам запам'яталося найбільше? Розкажіть. Пошукайте в легенді слово, яке має дві букви і три звуки, три букви і п'ять звуків, три букви і чотири звуки.

Тема. Вимова і письмо слів з апострофом (2 год).

Мета. Забезпечувати удосконалення фонематичного слуху, навчати аналізу мовленого і прочитаного слова, формувати повагу до традицій нашого народу.

Дидактико-методичне забезпечення. Картки зі складами: **ба – б'я, пе – п'є, ві – в'ї, пу – п'ю, фа – ф'я, ве – в'є, рі – р'ї**, опорна схема «Апостроф ставиться».

План-конспект

1. Організація учнів до уроку.

2. Повідомлення теми уроку.

3. Робота з складовими парними картками.

- Прочитайте склади парами. (При необхідності, читає вчитель, а діти — імітують.) Чи однаково звучать приголосні звуки у кожній парі складів? Скільки звуків є у першому складі? Назвіть їх ([**б**, **а**]). А в другому складі скільки звуків? (Три — [**б**, **й**, **а**]).

4. Каліграфічна хвилинка: написання букв і складів: **й, л; йо, ле, лє, лю, лу**.

5. Робота з підручником.

5.1. Виконання вправи 1.

5.2. Робота зі схемою «Апостроф ставиться».

- Після яких приголосних звуків на письмі ставлять апостроф? Ці приголосні звучать твердо чи м'яко? Перед якими буквами ставимо апостроф? За якої умови це відбувається? Наведіть приклади слів зі складами кожної пари.

5.3. Виконання вправи 2.

- Переконайтеся у правильності своїх відповідей, прочитавши правило. Як треба вимовляти букви, що позначають приголосні звуки, перед апострофом?

5.4. Виконання вправ 3–5 з подальшою їх перевіркою.

6. Розвиток мовлення учнів на основі виконання вправи 6.

- Як ви розумієте зміст прислів'їв? Яке з прислів'їв вам хочеться запам'ятати? Чому? Запишіть його. Які ще прислів'я на цю тему ви знаєте?

7. Каліграфічна хвилинка. Написання великих букв **А, Л, М** та їх з'єднань з іншими: **Ар, Ле, Мл**.

8. Повторення правила вживання апострофа після твердих приголосних [**б**], [**п**], [**в**], [**м**], [**ф**], [**р**] перед **я, ю, є, ї**.

9. Виконання вправи 8 (усно).

Вимова та написання слова **завдання**.

Утворення слів із запропонованих складів (ім'я, сім'я, м'ята, м'ясо) з наступним їх аналізом.

- Що об'єднує ці слова? (Усі слова двоскладові, мають спільний склад, і пишуть їх з апострофом.) Чим відрізняються утворені слова? (Значенням, у перших двох словах склад -м'я- є другим, а в наступних словах — першим; у слові ім'я перший склад -і- має один звук [і] та одну букву, а другий склад -м'я- має три звуки та дві букви; у перших двох словах наголошеним є другий склад, а в наступних словах наголошеним є перший склад.) Яке з утворених вами слів не можна переносити з рядка в рядок?

- Утворіть слова зі складів, які зображені на другому планшеті. (Хлоп'ята, пуп'янок, реп'яхи, хлоп'я, п'ята.) Які слова містять три склади? Поділіть двоскладові слова для переносу. Назвіть ланцюжок букв у слові хлоп'я. Яке з цих слів містить 4 б.; 5 зв.? (П'ята).

10. Робота з підручником.

Виконання вправи 7. Перевірка звуко-складової схеми слова м'ята.

(

-	=	●	-	●
---	---	---	---	---

).

Ф і з к у л ь т х в и л и н к а

11. Виконання вправи 9 (письмово) з наступною перевіркою, вправи 10 — усно.

12. Гра «Чарівні цеглинки» (впр. 11).

Виграє та група учнів, яка швидше складе із цеглинок 10 слів, які пишуть з апострофом.

(Під'їзд (№ 6 – № 5), сузір'я (№ 7 – № 14), міжгір'я (№ 2 – № 13), рум'яна (№ 1 – № 10), м'ята (№ 9 – № 4), пір'їна (№ 20 – № 15), бур'ян (№ 18 – № 11), від'їхати (№ 8 – № 9), роз'їзд (№ 12 – № 5), в'юнок (№ 17 – № 16)). Визначення переможців.

13. Підсумок уроку.

- Що ви можете розповісти про апостроф? Як вимовляють приголосні звуки перед апострофом? Прочитайте літери ж, б, п, в, к, м, ф, р, т. Після яких букв апостроф не ставлять? Чому? За якої умови перед я, ю, є, ї ставлять апостроф? Наведіть приклади слів, які пишуть з апострофом.

ЧИТАННЯ

Тема. Передача інформації за допомогою предметів.

Матеріал до уроку. Предметне письмо (з інтернет-ресурсу).

Мета. Розширювати уявлення учнів про обмін інформацією у давнину, збагачувати словниковий запас дітей, виховувати інтерес до народних традицій.

Дидактико-методичне забезпечення. Медіаресурси до теми уроку; предметні зображення грибів, ягід, кошика, дітей (або інші).

План-конспект

1. Організація учнів до уроку.

2. Бесіда.

- Як називається розділ, твори з якого ми читаємо? З якими творами ви вже знайомі? Чим зацікавили тексти вас? Про що б ви хотіли дізнатися ще?

3. Повідомлення теми уроку.

4. Підготовча робота до сприйняття твору «Предметне письмо».

4.1. Робота з книжковою ілюстрацією.

- Розгляньте малюнки на с. 37, 38. Хто зображений біля вогнища? Що ви знаєте про індіанців? З яких джерел ви отримали цю інформацію? Як ви думаєте, що зображено на стовбурі дерева? Про що, на вашу думку, хотіли розповісти одні люди іншим? Що зображено художником на малюнку, вміщеному на с. 38? Чи траплялося вам бачити у житті такі предмети? Де і за яких обставин?

4.2. Лексико-семантична робота.

- Спробуйте пояснити значення таких слів, як **вождь (племені), перемір'я, томагавк, зарубка (на дереві)**.

5. Робота над текстом «Предметне письмо».

5.1. Читання твору учнями мовчки.

5.2. Аналіз первинного сприйняття змісту твору.

- Чи відповідає заголовок змісту прочитаного твору? Про які предмети як засоби передачі інформації згадується у тексті? Чи відображає зміст малюнків зміст твору?

Фізкультхвилинка

5.3. Повторне читання твору учнями вголос.

5.4. Робота над змістом запитань, уміщених у кінці твору.

5.5. Робота над різнорівневими завданнями та їх перевірка.

5.6. Переказування змісту твору частинами (абзацами) за бажанням учнів.

5.7. Перечитування останнього абзаца і постановка учнями питань до його змісту. (Один учень формулює запитання, інший – відповідає. Решта дітей уточнюють, доповнюють відповідь.)

6. Підсумок уроку.

- З ким вам хотілося б поділитися своїми враженнями про прочитаний твір? Що саме ви хочете розповісти? Яка головна думка твору?

- Розгляньте предметні зображення. Поміркуйте, яку інформацію можна передати комусь за допомогою зображених предметів. (Діти озвучують свої думки.)

ЧИТАННЯ

Тема. Як передавали інформацію у давнину.

Матеріал до уроку. Послання від скіфів (легенда, яку розповів Геродот).

Мета. Розширювати уявлення учнів про предметне письмо, пробуджувати зацікавленість пізнавати нову інформацію, збагачувати словниковий запас школярів, виховувати любов до читання.

Дидактико-методичне забезпечення. Медіаресурси до теми уроку, предметне зображення землі, жінки, капусти, голови.

План-конспект

1. Організація учнів до уроку.

2. Обмін учнями інформацією про звичаї українського народу, яких дотримуються у родині.

3. Розгляд предметних зображень та читання приказок, записаних на дошці.

- Розгляньте зображення предметів. Прочитайте приказки, записані на дошці.

Поміркуйте, які предмети ви використаєте, щоб передати зміст приказок:

◆ Земля — наша мати, всіх годує.

◆ Кожна капуста має свою голову.

4. Ознайомлення з легендою «Послання від скіфів». Читання учнями мовчки.

- Олівцем позначте слова, значення яких вам невідоме.

5. Лексико-семантична робота. З'ясування значення невідомих за значенням слів:

Геродот — давньогрецький історик, учений-мандрівник. Першим створив опис відомого тоді світу, опис життя і побуту скіфів.

Персія — давня назва південної країни Іран.

Скіфи — степові племена, які в давнину жили на території сучасної України.

Послання — письмове звертання до кого-небудь (у давнину — предметне).

Тлумачив — пояснював зміст, з'ясовував суть чого-небудь, давав якесь пояснення.

Покірність — нездатність перебороти щось, неможливість чинити опір чому-небудь, підвладність.

Гонець — особа, яку посилають з терміновим дорученням, повідомленням.

6. Повторне читання легенди за запитаннями:

◆ Що отримав цар Дарій від скіфів? Хто і як вручив цареві послання?

◆ Яке питання постало перед Дарієм?

◆ Як зрозумів цар Дарій послання скіфів?

◆ Хто заперечив цареві?

- ◆ Як мудрець розтлумачив послання скіфів?
- ◆ Хто правильно зрозумів послання скіфів?
- ◆ Чи всі предметні зображення, які згадуються в посланні, є на малюнку до легенди?

Ф і з к у л ь т х в и л и н к а

7. Відповіді на запитання, що вміщені в кінці легенди.

8. Виконання різнорівневих завдань та їх перевірка.

9. Підсумок уроку.

- З якою легендою відбулося ваше знайомство на уроці? Що вас найбільше вразило у змісті твору? Чи є потреба передавати якусь інформацію сьогодні так, як це робили у давнину? Як сьогодні можна передавати будь-яку інформацію? (Використовують інтернет: електронну пошту, скайп, вайбер, ватсап, відеодзвінок і т. п.)